सियारी गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ४ संख्या : १२ मिति : २०७७/१२/११

भाग-२

सियारी गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाद्वारा प्रकाशित

नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, व्यवस्थापन एवं नियमन कार्यविधि-२०७७

प्रस्तावना :

नेपाल सरकारको रकम र सरकारी ठेक्का बन्दोबस्त ऐन २०२० को दफा ३ बमोजिम यस गाउँपालिकाको प्रमुख आय स्रोतको रुपमा रहेको नदिजन्य पदार्थहरु जस्तै ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी, मिस्कट र भस्कट जस्ता प्राकृतिक स्रोतको दिगो ब्यबस्थापन एवं सदुपयोग गर्दै गाउँपालिकाको आय बन्दोबस्ती समेत गर्न बाञ्छनीय भएकोले सियारी गाउँकार्यपालिकाले यो कार्यविधि जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस कार्यविधिको नाम "नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, व्यवस्थापन एवं नियमन कार्यविधि-२०७७" रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि सियारी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र लागु हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि सियारी गाउँकार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) "अनुगमन तथा व्यवस्थापन समिति" भन्नाले यस कार्यविधि को दफा १३ बमोजिमको अनुगमन तथा व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ख) "प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समिति" भन्नाले यस कार्यविधि को दफा १४ बमोजिमको राजश्व अनुगमन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ग) "उद्योग" भन्नाले कच्चा पदार्थको रुपमा नदीजन्य पदार्थको प्रयोग हुने मेशिनरी औजार जडित उद्योगलाई सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले क्रसर उद्योग र स्क्रीनिङ्ग प्लाण्ट सहितको क्रशर उद्योग र यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योग समेतलाई जनाउनेछ।

(घ) "कार्यविधि" भन्नाले नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, व्यवस्थापन एवं नियमन कार्यविधि-२०७७ सम्झनु पर्दछ।

(ङ) "घाटगद्दी" भन्नाले नदीजन्य पदार्थ सङ्कलन वा उत्खनन वा प्रशोधन गरी नापजाँच गर्न वा अस्थायी भण्डारणका लागि तोकिएको स्थानलाई सम्झनु पर्दछ।

(च) "नदीजन्य पदार्थ" भन्नाले नदी, खोला, नहर र कूलोले बगाई ल्याई नदी किनार तथा आसपासका वन क्षेत्र वा सार्वजनिक जग्गा वा नदी उकास क्षेत्र वा निजी जग्गामा थिग्रिएको वा थुप्रिएको ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी मिस्कट, भस्कट र गेग्रानलाई सम्झनु पर्दछ।

(छ) "प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण" भन्नाले वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ बमोजिमको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भन्ने सम्झनुपर्दछ।

(ज) "वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन" भन्नाले वातावरण संरक्षण ऐन २०५३ बमोजिमको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन भन्ने सम्झनु पर्दछ।

(झ) "व्यवसायी" भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, सङ्कलन, घाटगद्दी तथा बिक्री गर्न इजाजत प्राप्त गरेको व्यवसायी सम्झनु पर्दछ।

(ञ) "शुल्क" भन्नाले नदीजन्य पदार्थ बिक्रीबाट प्राप्त रकमलाई जनाउने छ। यो शब्दले निजी जग्गाबाट व्यवसायिक प्रयोजनका लागि सङ्कलन तथा बिक्री भएको नदीजन्य पदार्थ वापत प्राप्त हुने सेवा शुल्क समेत सम्झनु पर्दछ।

(ट) "परिमाण" भन्नाले घाटगद्दीमा रहेका नदिजन्य पदार्थको परिमाण सम्झनु पर्दछ।

(ठ) "मन्त्रालय" भन्नाले संघ तथा प्रदेशका सम्बन्धित मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद २
उत्खनन्, सङ्कलन र घाटगद्दी सम्बन्धी व्यवस्था

३. वातावरणीय अध्ययन :

(१) नदीजन्य पदार्थको उत्खनन, सङ्कलन र बिक्री गर्नु अघि गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गराउनु पर्नेछ।

(२) गाउँपालिकाले नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र सङ्कलन गर्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनमा औंल्याइएका सुझाव र सुधारात्मक उपायको कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

४. कार्ययोजना बनाउने

(१) गाउँपालिकाले देहायका कुराहरु समावेश गरी नदीजन्य पदार्थ उत्खनन, सङ्कलन घाटगद्दी र बिक्री वितरण सम्बन्धी वार्षिक कार्ययोजना बनाउनु पर्नेछ ।

(क) उत्खनन र सङ्कलन गर्न हुने र नहुने क्षेत्र ।

(ख) नदीजन्य पदार्थ उपलब्ध हुने नदी, खोला, तथा नदी उकास क्षेत्रको विवरण र उपलब्ध हुनसक्ने अनुमानित वार्षिक परिमाण ।

(ग) अनुमानित परिमाण मध्ये गाउँपालिकाको पूर्वाधार निर्माणको लागि चाहिने परिमाण, आयोजनालाई दिन सकिने परिमाण र ठेक्का लगाइने परिमाणको बाँडफाँड ।

(घ) भण्डारण वा घाटगद्दी स्थल ।

(ङ) बिक्री वितरणको प्रक्रिया ।

(च) संकलनको विधि र प्रयोग हुने मेशिनरी औजार ।

(छ) प्राप्त हुने अनुमानित आम्दानी ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार भएको कार्ययोजना दफा १३ बमोजिमको अनुगमन तथा व्यवस्थापन समितिबाट फिल्ड निरीक्षण गराई लिखित प्रतिवेदन लिई गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको हुनुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको कार्ययोजना प्रत्येक आर्थिक वर्षको कार्तिक मसान्त सम्म कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि पहिलो वर्षको लागि मार्ग मसान्त सम्ममा कार्ययोजना पेश गर्न बाधा पर्नेछैन ।

५. ठेक्का बन्दोबस्ती सम्बन्धि प्रकृया : गाउँपालिकाले आय बन्दोबस्तीका लागि ठेक्का आव्हानको सूचना प्रकाशन, बोलपत्र मूल्यांकन, ठेक्का सम्झौता, ठेक्काको किस्ता असुली सम्बन्धि प्रकृया, बोलपत्र मूल्यांकन समितिको गठन सम्बन्धि व्यवस्था गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

६. ठेक्का बन्दोबस्ती सम्बन्धि थप व्यवस्था

(१) वनक्षेत्र बाहेकका सार्वजनिक क्षेत्रबाट संकलन गरिने नदीजन्य पदार्थका हकमा स्थानीय तहले सङ्कलन गरिने खोला, नदी, खहरे, खोल्सी र नदी उकास क्षेत्रको स्थान, उत्खनन् सङ्कलन हुने परिमाण, अवधि, उत्खनन्, सङ्कलनको प्रविधि, ढुवानीको प्रक्रिया र घाटगद्दी स्थान लगायत अन्य आवश्यक कुरा तोकी सम्झौता गरी सम्बन्धित व्यवसायीका नाममा कार्यादेश दिनु पर्नेछ ।

(२) संकलन गरिएको नदीजन्य पदार्थ घाटगद्दी गर्ने स्थानको व्यवस्था व्यवसायी आफैले गर्नु पर्नेछ ।

(३) वन क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ सङ्कलन गर्दा गाउँपालिकाले ठेक्का अनुसारको शुल्क र सोमा कानून बमोजिम लाग्ने कर दाखिला गरेको प्रमाण सहित उत्खनन् गर्ने स्थान, समय, परिमाण, प्रयोग गर्ने मेशिन औजार, घाटगद्दि स्थल आदिको पूर्ण विवरण खुलाई सम्बन्धित वन कार्यालयसँग वन प्रवेश इजाजत माग गर्नुपर्नेछ र वन कार्यालयबाट माग भए बमोजिमको इजाजत प्राप्त भएपछि गाउँपालिकाले वन प्रवेश इजाजतमा उल्लेखित शर्तहरुको प्रावधान समेत समावेश गरी व्यवसायीसँग सम्झौता गरी कार्यादेश दिनु पर्नेछ ।

(४) कार्यादेश पाएका व्यवसायीले उत्खनन्, सङ्कलन्, र घाटगद्दी कार्य शुरु गर्नु पहिले सो कार्यमा खटिने मुख्य मुख्य कामदार, ढुवानीका साधन र चालकहरुको विवरण गाउँपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ । गाउँपालिकाबाट अनुमति लिएका सवारी साधनहरु मात्र उत्खनन् र ढुवानी कार्यमा प्रयोग गर्न पाईनेछ र परिवर्तन गर्नुपरेमा गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(५) नदिजन्य पदार्थ उत्खनन् गर्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुरुप कार्ययोजना स्वीकृत गरि सोही बमोजिमका मेशिनरी औजार मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

(६) नदीजन्य पदार्थ उत्खनन, सङ्कलन गर्दा माटो, पानी, कृषियोग्य जमिन, जैविक विविधता जस्ता प्राकृतिक वातावरण तथा सडक, नहर, कूलो, स्कूल, कलेज, मानवबस्ती जस्ता भौतिक पूर्वाधारको संरक्षणका लागि आवश्यक परेमा गाउँपालिकाले राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी गाउँपालिका भित्रको कुनै नदी वा खोला क्षेत्रलाई चार किल्ला खुलाई निश्चित अवधिका लागि संवेदनशील क्षेत्र घोषणा गरी नदीजन्य पदार्थ उत्खनन र सङ्कलन्मा रोक लगाउन सक्नेछ ।

(७) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनले निषेध गरेको अवधि भर नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् सङ्कलन तथा घाटगद्दी गर्ने कार्य गर्न गराउन पाइने छैन ।

(८) नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्य सूर्योदय देखि सूर्यास्त सम्मको समयमा मात्र गर्नु पर्नेछ ।

(९) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बाढी, पहिरो तथा डुबानका कारण थुप्रिएको नदीजन्य पदार्थ तत्काल हटाउनु पर्ने भई स्थानीय बासिन्दाको अनुरोध भई आएमा सम्बन्धित वडाको सिफारिसमा गाउँपालिकाले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको स्वीकृतिमा तोकिएका मेशिनरी औजारको प्रयोग गरी तत्काल हटाउन सक्नेछ ।

(१०) नदीजन्य पदार्थ संकलन गर्ने क्रममा संकलन गर्न इजाजत पाएको नदीजन्य पदार्थ बाहेक कुनै बहुमूल्य पुरातात्विक ऐतिहासिक वस्तु फेला परेमा तत्काल गाउँपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ र गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(११) चुरेक्षेत्रमा पर्ने वन क्षेत्र, सार्वजनिक क्षेत्र र निजी नम्बरी जग्गाको नदीजन्य पदार्थ उत्खनन, सङ्कलन र बिक्री वितरण गर्दा तोकिएको कार्यविधि र मापदण्ड लागु हुनेछ ।

७. संकलन भण्डारण र घाटगद्दीको व्यवस्था

(१) नदीजन्य पदार्थको संकलन र घाटगद्दी इजाजत दिनु भन्दा पहिले गाउँपालिकाले नदीजन्य पदार्थहरुको संकलन तथा घाटगद्दी गर्दा अपनाउनु पर्ने विधि र नापजाँच प्रक्रियाका विषयमा सम्बन्धित व्यवसायीसँग सम्झौता गर्नुपर्नेछ। संकलित नदीजन्य पदार्थ घाटगद्दी गर्ने स्थान सम्झौतामा तोक्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम घाटगद्दी स्थान छनौट गर्दा उत्खनन् संकलन स्थलबाट न्यूनतम एक सय मिटरको दुरी कायम गर्नु पर्नेछ । वनक्षेत्र, सडक किनार र आवतजावतमा अवरोध हुने गरी घाटगद्दी गर्न पाइने छैन ।

(३) घाटगद्दी गर्दा घाटगद्दीमा आएको नदीजन्य पदार्थ नासिन हराउन नपाउने व्यवस्था सम्बन्धित व्यवसायीले मिलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम तोकिएको स्थल बाहेक अन्यत्र भण्डारण वा घाटगद्दी गर्नु गराउनु हुदैन । तोकिएको घाटगद्दी स्थानमा तोकिएका नदीजन्य पदार्थ बाहेक अन्य मालवस्तु घाटगद्दी गर्न पाइने छैन । तोकिएको स्थान बाहेक अन्यत्र भण्डारण या घाटगद्दी गरे गराएमा बिक्री मूल्यको दोब्बर रकम असुल गरी तोकिएको जरिवाना गरिनेछ ।

(५) नदीजन्य पदार्थ बाहेकका मालवस्तु घाटगद्दी भएमा वा ओसारपसार गरेमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(६) कार्यादेश अनुसारको नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, संकलन र घाटगद्दी गर्ने कार्य सम्पन्न नभएसम्म व्यवसायीले बिक्री गर्न पाउने छैन। बिक्री गरेको पाइएमा गाउँपालिकाले बिक्री मूल्यको दोब्बर रकम असुल गरी ठेक्का रद्द गर्न सक्नेछ ।

(७) अनुगमन तथा व्यवस्थापन समिति र राजश्व अनुगमन समितिले नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, संकलन र बिक्री वितरणको अवस्थाको निरन्तर अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

(८) सम्झौता बमोजिम नदी खोला खहरे खोल्सा र नदी उकास क्षेत्रबाट निकालिएको र घाटगद्दी गरिएको नदीजन्य पदार्थको मासिक प्रगति विवरण प्रत्येक महिनाको ७ गतेभित्र व्यवसायीले गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

९) निजी जग्गामा पोखरी उत्खन्न, कृषी कार्यका लागी जग्गा मिलान लगायत कुनै प्रकारको उत्खन्न कार्य गर्नु परेमा उत्खन्न गरिने जग्गाको आ.ई.ई रिपोर्ट तयार गरी गा.पा.मा पेश गर्नुपर्ने छ र सो रिपोर्ट गाउँकार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको हुनु पर्नेछ र सो जग्गाको उत्खन्नबाट प्राप्त हुने नदीनज्य पदार्थ गाउँपालिकाले तोके अनुसारको राजश्व रकम दाखिला गरी विकी वितरण गर्न पाईने छ ।

१०) निजी जग्गाको उत्खनन् बाट प्राप्त हुने नदीजन्य पदार्थ घाटगद्धी नगरी सिधै विक्री वितरण गर्न पाईने छ । तर विक्री गरेको परिमाणको लगत गाउँपालिकाले तोकेको ढाचाँमा तयार गरी साप्ताहिक रुपमा गा.पा.मा पेश गर्नुपर्ने छ ।

११) निजी जग्गामा पोखरी उत्खनन्, कृषी कार्यका लागी जग्गा मिलान लगायत कुनै प्रकारको उत्खनन् कार्य गर्नु परेमा सधियारहरुको सहमतिमा गा.पा.बाट अनुमती प्राप्त गर्नुपर्ने छ र सो उत्खनन् कार्यबाट प्राप्त माटोजन्य पदार्थ गाउँपालिकाले तोकेको राजश्व दाखिला गरी विक्रि वितरण गर्न पाईने छ ।

परिच्छेद ३
नदीजन्य पदार्थ बिक्री तथा ओसारपसार सम्बन्धि व्यवस्था

८. घाटगद्दि स्थलबाट नदीजन्य पदार्थको बिक्री सम्बन्धि व्यवस्था :

(१) सम्झौता अनुसार घाटगद्दिको कार्य सम्पन्न भएपछि व्यवसायीले अन्तिम जाँचको लागि गाउँपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ र गाउँपालिकाले प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समितिबाट जाँच गराउनु पर्नेछ। उक्त कार्य व्यवसायीबाट निवेदन परेको सात दिन भित्र गराई सक्नुपर्नेछ ।

(२) नदीजन्य पदार्थ उत्खनन सङ्कलन गर्दा सम्झौता र यस निर्देशिकाको प्रतिकूल भए नभएको प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समितिको प्रतिवेदनमा खुलाउनु पर्नेछ ।

(३) अन्तिम जाँच सम्पन्न भएपछि व्यवसायीले गाउँपालिकाबाट बिक्री अनुमति लिई घाटगद्दीबाट नदीजन्य पदार्थ बिक्री गर्न पाउने छ ।

(४) तोकिएको क्षेत्र भन्दा अन्यत्रबाट नदीजन्य पदार्थ सङ्कलन उत्खनन् गरेको पाइए प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समितिले त्यस्तो परिमाणको मूल्याङ्कन गरी कारवाहीको लागि गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(५) नदीजन्य पदार्थ निकाल्दा कार्ययोजनामा उल्लेख भए बाहेकको नदी खोलाको किनार, वनक्षेत्र वा अन्य क्षेत्रबाट उत्खनन् संकलन गरेको कारण सो स्थानलाई पूर्ववत् अवस्था कायम गर्नु परेमा प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समितिले सिफारिसमा सोको लागि लाग्ने खर्च सम्बन्धित व्यवसायीबाट असुल गरी पूर्ववत् अवस्थामा ल्याईनेछ ।

(६) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै व्यहोरा लेखिएको भएता पनि राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक गौरवका आयोजनाहरुका लागि आवश्यक पर्ने नदीजन्य पदार्थ सम्बन्धित आयोजनाको अनुरोधमा कार्ययोजनामा उल्लेखित क्षेत्रमा प्राकृतिक स्रोत राजस्व अनुगमन समितिले रेखांकन गरिदिएको स्थानबाट तोकिएको परिमाणमा सियारी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले निर्धारण गरेको दररेटमा कानून बमोजिम लाग्ने कर समेत जोडी गाउँपालिकाले आयोजनालाई सङ्कलन अनुमति दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (७) बमोजिमको अनुमति लिनुपूर्व सम्बन्धित आयोजनाको लागी माग भएको परिमाणको विवरण सहित गाउँपालिकाबाट माग भएको अन्य विवरण पेश गर्नुपर्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम सङ्कलन हुने नदीजन्य पदार्थ गाउँपालिकाले तोकेको स्थानमा घाटगद्दी गर्नुपर्नेछ । घाटगद्दी प्रक्रिया यसै कार्यविधिको दफा ८ बमोजिम हुनेछ । घाटगद्दीबाट नदीजन्य पदार्थ उठाउँदा दफा १० बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी लैजानु पर्नेछ । तर आयोजनामा निर्माणको लागी तत्काल आवश्यक देखिएमा घाटगद्धी नगरी सिधै आयोजना स्थलमा लगी प्रयोग गर्न पाईने छ ।

९. घाटगद्दिस्थलबाट ढुवानी तथा ओसार पसार सम्बन्धी व्यवस्था :

(१) नदीजन्य पदार्थको ओसार पसार गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(क) पानीले भिजेको र पानी चुहिने सामग्री बोकेका ढुवानीका साधन पक्की सडकमा गुडाउन पाइने छैन ।

(ख) ढुवानीका साधनले वहन गर्न पाउने तौल भन्दा बढी तौल लोड गरिएका ढुवानीका साधन सडकमा गुडाउन पाइने छैन ।

(ग) नदीजन्य पदार्थ ढुवानी गर्दा ढुवानी गर्ने साधनलाई माथिबाट वाक्लो त्रिपालले ढाकी ढुवानी गर्नु पर्नेछ ।

(घ) सडक विभाग र सम्बन्धित निकायले तोकेको सडक सीमा र मापदण्ड भित्रको क्षेत्रमा नदीजन्य पदार्थ लगायत कुनै पनि सामग्री सङ्कलन गर्न वा सञ्चय गरी राख्न पाइने छैन । नदीजन्य पदार्थ बोकेको सवारी साधन उक्त क्षेत्रमा पार्किङ गर्न पाइने छैन ।

(ङ) बजार क्षेत्रमा नदीजन्य पदार्थ बोकेको सवारी साधन विहान आठ बजे देखि बेलुका छ बजेसम्म चलाउन पाइने छैन ।

(च) ढुवानी गर्दा सडकको मापदण्ड, भारवहन क्षमता हेरी शहरी क्षेत्रमा ढुवानी गर्ने साधनको तौलका सम्वन्धमा गाउँपालिकाले विशेष व्यवस्था गरी उच्च भार नियन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(छ) ढुवानी गर्दा अस्पताल, विद्यालय, अन्य शैक्षिक संस्था भएको तथा वस्तीहरूमा द्रुत गतिमा ढुवानीका साधन चलाउन, प्रेसर हर्न बजाउन र फोहर गर्न पाइने छैन ।

(२) अन्तर स्थानीय तह वा अन्तर प्रदेशमा नदीजन्य पदार्थ ओसारपसार र ढुवानी गर्दा कसैले अवरोध वा कुनै किसिमको ढाट राखी थप कर, शुल्क वा दस्तुर लिन पाइने छैन ।

(३) ओसार पसार तथा ढुवानी सम्वन्धी अन्य व्यवस्था सम्झौता बमोजिम हुनेछ ।

१०. निषेधित कार्यहरु : यस कार्यविधि बमोजिम देहायका कार्यहरु निषेध गरिएको छ ।

(क) प्रचलित कानून बमोजम बाहेक अवैध रुपमा नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, संकलन, भण्डारण र प्रशोधनको कार्य गर्न वा उद्योग सञ्चालन गर्न ।

(ख) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन स्वीकृत नगरी नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, संकलन्, भण्डारण र प्रशोधनको कार्य गर्ने उद्योग सञ्चालन गर्न

(ग) नदीजन्य पदार्थको उत्खनन्, सकंलन, भण्डारण र प्रशोधनको कार्य गर्ने उद्योगका लागि स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनका शर्त उल्लंघन गर्न ।

(घ) नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्, सङ्कलन, भण्डारण र प्रशोधनको कार्य गर्ने उद्योग सञ्चालनका लागि तोकिएको मापदण्ड विपरित कार्य गर्न ।

(ङ) तोकिएको स्थान बाहेक अन्य स्थानमा उद्योग स्थानान्तरण र सञ्चालन गर्न

(च) स्वीकृत उद्देश्य विपरित काम गर्न ।

(छ) तोकिएको परिमाण भन्दा बढी उत्खनन् सङ्कलन र प्रशोधन गर्न ।

(ज) अनुमति नलिई वा अनुमति बर्खिलाफ गरि उद्योग सञ्चालन गर्न ।

(झ) पुरातात्विक, धार्मिक महत्वका र बहुमुल्य ढुङ्गा पत्थरको उत्खनन् सङ्कलन तथा बिक्री वितरण गर्न र स्वरुप परिवर्तन हुनेगरी कुनै पनि क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न ।

(ञ) कार्यविधि विपरित हुनेगरी नदीजन्य पदार्थको उत्खनन्, सङ्कलन, ओसारपसार, बिक्री वितरण गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न ।

(ट) नदी किनारमा निर्मित पूर्वाधारजन्य संरचनाको स्वरुप परिवर्तन हुने गरी स्वरुप विगार्न र हानी नोक्सानी हुने अन्य कुनै कार्य गर्न ।

(ठ) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले निषेध गरेका कार्यहरु गर्न ।

११. सजायको व्यवस्था : दफा ११ बमोजिमका निषेधित कार्य वा यो कार्यविधि वर्खिलाफ हुने कुनै कार्य गर्ने गराउने उपर प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए अनुसार सजाय हुनेछ ।

परिच्छेद ४
अनुगमन मूल्याङ्कन

१३. अनुगमन तथा व्यवस्थापन समिति

(१) नदीजन्य पदार्थको उत्खनन, सङ्कलन्, भण्डारण, क्रसिङ, प्रशोधन र विक्री वितरण कार्यको कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन र नियमन्, स्वीकृत मापदण्ड र कार्यविधिको पालना एवं गुणस्तर सुनिश्चित गर्न गाउँपालिकाले प्रमुखको नेतृत्वमा देहायको अनुगमन समिति गठन गर्नेछ ।

क) प्रमुख	-संयोजक
ख) उपप्रमुख	-सदस्य
ग) कार्यपालिकाले तोकेको गाउँसभाका १ जना	-सदस्य
घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	-सदस्य
ङ) राजश्व अधिकृत	- सदस्य
च) प्रशासन शाखा अन्तर्गत प्र.प्र.अ.ले तोकेको कर्मचारी १	- सदस्य
छ) कार्यपालिकाले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी	-सदस्य सचिव

(२) अनुगमन तथा व्यवस्थापन समितिको कार्यविवरण कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१४. प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समिति

(१) दफा १३ बमोजिमको अनुगमन तथा व्यवस्थापन समितिको कार्यलाई सहयोग गर्न गाउँपालिकाले नदीसंग सिमाना जोडिएका वडाका अध्यक्षहरु र सम्वन्धित शाखाका कर्मचारीहरु सहित अनुगमन समिति गठन गर्नेछ ।

(२) प्राकृतिक स्रोत राजश्व अनुगमन समितिको कार्यविवरण कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ५
विविध

१५. वातावरणीय पुनः स्र्थापना

(१) उत्खनन क्षेत्र वा आसपासका क्षेत्रमा कार्य सम्पन्न भइसकेपछि हरियाली प्रवर्द्धन, तटबन्ध निर्माण, खोलाको वहाव नियन्त्रण गर्न पक्की बाँध लगायतका भू-तथा जलाधार संरक्षण जस्ता पुनर्स्थापनाका कार्यहरु गर्न गाउँपालिकाले योजना बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(२) नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् र संकलन कार्यबाट वातावरण, गाऊँ बस्ती, कृषि भूमि, वनक्षेत्र र जलाधारमा प्रतिकूल प्रभाव परेको अवस्थामा खोला “नदी र

आसपासका क्षेत्रको भू-बनौट, प्राकृतिक सुन्दरता" वन जङ्गल, जलाधार र कृषि प्रणालीलाई जीवन्त राख्न गाउँपालिकाले सो कार्यमा तत्काल रोक लगाई संरक्षण र पुनरुत्थानका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

१६. **मजदुरको सुरक्षाः** नदीजन्य पदार्थको उत्खनन्, संकलन, बिक्री वितरण कार्यमा काम गर्ने मजदुरको बीमा, स्वास्थ्य, सुरक्षा तालिम र सुरक्षा सामग्री सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धित व्यवसायीले गर्नु पर्नेछ

१७. **थपघट तथा हेरफेर :** यो कार्यविधि आवश्यकता अनुसार कार्यपालिकाले थपघट, हेरफेर वा संशोधन गर्न सक्नेछ ।

१८. **बाधा अड्काउ, फुकाउ :** यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ आइपरेमा कार्यपालिकाले बाधा अड्काउ फुकुवा गर्न सक्नेछ ।

१९. **खारेजी र बचाऊ :**

(१) यो कार्यविधि लागू हुनु पहिले नदीजन्य पदार्थको उत्खनन्, सङ्कलन, विक्री वितरण सम्बन्धमा भए गरेका काम कारवाही यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

(२) यो कार्यविधिले गरेको व्यवस्था प्रचलित कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः अमान्य र बदर हुनेछ ।

नदिजन्य पदार्थको उत्खनन् एवं आय बन्दोबस्तीका चरणहरु

चरण १ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने

(क) पहिलो पटक उत्खनन् गर्नुपरेमा वा प्रतिवेदनको म्याद नाघिसकेको भए

- उत्खनन् गर्न सकिने क्षेत्रको नाप नक्सा
- उत्खनन् हुन सक्ने परिमाण मापन
- उत्खनन्का शर्तहरु
- गर्न हुने र नहुने कार्यहरु
- क्षति न्युनिकरणका उपायहरु सहितको प्रतिवेदन तयार पारि स्वीकृत गराउने ।

(ख) प्रतिवेदनको म्याद ननाघेको भए

- उत्खनन् गर्न सकिने क्षेत्रको नाप नक्सा
- उत्खनन् हुन सक्ने परिमाण मापन
- आवश्यक अन्य कुराहरु

चरण २ बोलपत्रको तयारी

- प्रतिवेदनले मापन गरेको परिमाणलाई र आर्थिक ऐनले तोकेको दरले गुणन गरि न्युनतम अंक कायम गरि द्वइत्त तयार गर्ने
- उत्खनन् कार्य र बिक्रि वितरण कार्यको लागि अलग अलग शर्त कायम गरि बोलपत्रको सूचना तयार पार्ने
- बोलपत्रका सूचना प्रकाशन, मुल्यांकन, आशयको सूचना र बोलपत्र स्वीकृति

चरण ३ ठेक्का सम्झौता

- ठेकेदारलाई कबुलियतनामा गराई ठेक्का सम्झौता गर्ने
- पहिलो चरणमा उत्खनन् गर्न र उत्खनन्बाट निकालिएको पदार्थलाई तोकिएको स्थानमा घाटगद्दि गर्ने कार्यको लागि मात्र कार्यादेश दिने
- दोस्रो चरणमा घाटगद्दि गरेको पदार्थलाई विक्री वितरण एवं ओसारपसार गर्ने कार्यको लागि मात्र कार्यादेश दिने

विविध :

- उत्खनन् गर्ने कार्य र घाटगद्दिबाट ढुवानी गर्ने कार्यको लागि एकै समयमा कार्यादेश दिईनेछैन ।
- नदि उत्खनन् गर्ने कार्यमा नगरपालिकाको अनुमति वेगर कुनैपनि भारि यन्त्र प्रयोग गर्न पाईनेछैन ।
- प्राविधिक समितिको सिफारिसमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले तोकेको मापदण्ड अनुरुप मात्र भारियन्त्र प्रयोग गर्न अनुमति दिईनेछ
- उत्खनन् गर्ने परिमाण र अवधिको आधारमा भारि यन्त्रको संख्या तय गरिनेछ ।

प्रमाणिकरण मितिः २०७७/१२/११

आज्ञाले

मिन प्रसाद भट्टराई

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत